

Ennek a dokumentumnak nem az a célja, hogy felolvasd. Azért készítettük, hogy segítségével és a hozzá tartozó diasorozat levetítésével saját előadást állíthass össze. A kapcsos zárójelbe tett számok az adott szöveghez tartozó dia számát tartalmazzák. Szolgálatodhoz sok sikert kívánnak az Apológia Kutatóközpont munkatársai.

A Biblia – Isten szava?

Bevezetés [2]

Ebben az előadásban annak a kérdésnek szeretnénk utána járni, hogy a Biblia Isten szava-e? A kérdés minden szempontból meglehetősen összetett, hiszen már önmagukban a felhasznált kifejezések: *Isten, Biblia, van, Isten szava* már önmagukban sem egyértelműek, így a kérdésre korántsem triviális a válasz. Mivel azonban nem szeretnénk az előadást egy végeláthatatlan filozófiai diskurzussá tenni, a témát három kérdésre szűkítve fogjuk megvizsgálni:

- Létezik-e Isten?
- Ha létezik, hogyan szól hozzánk Isten?
- Mi a Biblia?

Létezik-e Isten? [3]

A kérdésre látszólag két válasz adható: egy elfogadó (jelen esetben legyen ez a **teista** megközelítés, bár a teizmus a konkrét, személyes Isten létezésében való hitet takarja), és egy elutasító (**ateista**).¹ Azonban a kérdésre, hogy Isten létezik-e, nem csak igenlő és tagadó válasz adható, hanem [4]

- *agnosztikus*: az az álláspont, mely szerint ebben a kérdésben nem lehet egyértelműen állást foglalni; vagy
- *szkeptikus*:² ami a meglévő tapasztalatok alapján magát a kérdés felvetését is értelmetlennek tartja.

Tudományos bizonyítékok: Bizonyítsd be... [5]

Mivel a közgondolkodásban elsősorban a tudomány (főként a természettudomány) részéről várjuk a bizonyítékokat, először néhány egyértelmű (és középiskolai tanulmányok

1 A megközelítés csalóka, mert a pontos megfogalmazás első körben nem is Isten létezéséről, hanem a transzcendens (természetfeletti) világ létezéséről kéne hogy szóljon. Igenlő válasz esetén még mindig számos kérdés marad: létezik-e Isten, vagy istenek léteznek? (ez utóbbi a panteizmus); Vagy Isten konkrétan beleavatkozik a világ folyásába, vagy valamikor megteremtette azt, de már nem törődik vele (ez utóbbi a deizmus) Isten a világtól függetlenül létező entitás, vagy esetleg a világgal azonos, mindenhol az „istenség” jelenlétébe botlunk (ez utóbbi a panenteizmus)? Az egyszerűség kedvéért választottam a két „szélsőséget”: az ateizmust, és a teizmust.

2 Fogalomhasználatom némileg eltér a megszokottól, elsősorban azt kívántam érzékeltetni, hogy különbség van két hozzáállás között: ha valaki azt állítja, hogy egy kérdésre nem lehet választ találni (itt: agnosztikus), és ha valaki azt állítja, hogy maga a kérdés feltevése is irracionális balgaság (itt: szkeptikus).

alapján megválaszolható) kérdés kapcsán nézzük meg, hogy milyen módon bizonyít a tudomány. A bizonyítandó kérdések:

- Bizonyítsd be a Pithagorasz-tételt!
- Bizonyítsd be, hogy ezüst-nitrát oldatba kén-hidrogént buborékoltatva fehér csapadékot kapunk!
- Bizonyítsd be Newton második törvényét!
- Bizonyítsd be, hogy Napóleon csatát veszített Waterloo-nál!

(Nyugalom, mindent elmagyarázunk!)

A Pithagorasz-tétel [6]

Csak emlékeztetőül (ui. a matematika érettségén kötelező alaptétel volt): a Pithagorasz-tétel azt mondja ki, hogy egy derékszögű háromszög befogóira (a , b) emelt négyzetek területének összege egyenlő az átfogóra (c) emelt négyzet területével. Képletben: $a^2 + b^2 = c^2$.

Többféle bizonyítási mód létezik, vegyük a legegyszerűbbet, a grafikusát! [7] Itt abból indulunk ki, hogy két négyzet területe akkor, és csak akkor egyenlő, ha a két négyzet oldalai megegyeznek. Vegyünk fel két $a+b$ oldalú, egyenlő területű négyzetet, és rajzoljuk bele a háromszögeket a következő módon:

- Első esetben egy csúcsból kiindulva húzzunk két, az oldalakkal párhuzamos egyenest, ami a csúcstól mindkét irányban a távolságra van. Ez a négyzetet egy a oldalú négyzetre, egy b oldalú négyzetre, és két ab területű téglalapra osztja. A téglalapokat osszuk fel két-két derékszögű háromszögre.
- A második esetben minden egyes sarokból az óra járásával ellentétesen mérjük le a szakaszhosszt, és kössük őket össze. Ebben az esetben kapni fogunk négy derékszögű háromszöget (a és b befogójút) és egy átfogó (jelen esetben c) oldalú négyszöget.

Mivel tudjuk, hogy mindkét négyzet azonos területű ($a+b$ oldalhosszuk miatt), és tudjuk, hogy egy derékszögű háromszögnél a két befogó egyértelműen meghatározza az átfogó hosszát (jelen esetben c), ezért belátható, hogy a két nagy négyzet területéből levonva a négy darab háromszög területét, az első esetben egy a és egy b oldalú négyzetünk marad, míg a másik esetben egy c oldalú négyzet. A nagy négyzetek azonosságá miatt a kivont területek nagyságának is azonosnak kell maradnia, azaz bizonyítottuk a tételt: $a^2 + b^2 = c^2$.

Mi ennek a jelentősége? Még ha egyesek számára nehezen követhető is, a matematika tételei bizonyíthatóak. Mivel a matematika jól definiált axiómákból (előfeltételezések) indul ki, és szintén jól definiált levezetéseket használ, az így levezetett tételek *szerűszerűen* igazak lesznek. Röviden: **a matematika tételei minden esetben igazolhatóak.**

A kérdés azonban ez: a matematika axióma- és levezetési rendszere elégséges-e Isten létezésének vizsgálatához? Mégyszerűbben fogalmazva: Isten matematikai szempontból bizonyítható és levezethető-e? A válasz természetesen az, hogy nem.

Az ezüst-nitrát reakciója kén-hidrogénnel [8]

A második feladat az volt, hogy bizonyítsuk be, hogy ezüst-nitrát oldatba kén-hidrogént buborékoltatva fehér csapadékot kapunk. Akik szeretik a kémiát, azok valószínűleg tudják, hogy egy kémiai kísérletet kell végrehajtanunk, hogy ezt a feladatot végrehajtsuk. Egy természeti jelenségről van szó: ha elkészítjük az ezüst-nitrát oldatot, és abba kén-hidrogént buborékoltatunk, akkor megláthatjuk, hogy képződik-e fehér csapadék! (Nem képződik, ugyanis fekete csapadék képződik!!!)³

A tanulság, amit itt levonhatunk az az, hogy egy **természeti jelenséget a tudomány egyszerűen úgy igazol, hogy reprodukálja** (pl. egy laboratóriumi kísérletben) *azt*. De kérdés: Isten egy természeti jelenség-e, aki bevihető egy laborba?

Newton második törvénye [9]

Középiskolában különféle fizikai törvényeket mondtunk ki, így például Newton második törvényét is, ami szabatosan a következőképpen hangzik:

Egy m tömegű testre ha egy F erő hat, akkor a test az F irányába gyorsulni fog, amely gyorsulás (a) arányos lesz az F erővel, és az arányossági tényezője m tömeg lesz. Képletben: $F = ma$.⁴

Ha Newton második törvényét szeretnénk bizonyítani, akkor komoly tudományelméleti problémába ütköznénk, ugyanis nem lehet olyan kísérletet tervezni és végrehajtani, ami a világegyetem minden idejében és minden pillanatában bizonyítaná (verifikálná) a törvény helyességét.⁵

Erre a problémára a Bécsi Kör egyik filozófusa, Karl Popper mutatott rá, amikor a *falszifikáció* fogalmát bevezette. A Bécsi Kör neopozitivistája ugyanis újra (és utoljára) megpróbálkozott a tudomány leírásával, a tudományosság kritériumát pedig a tudományos (természettudományos) állítások igazolhatóságában (verifikálhatóságában) látta. Popper azonban rámutatott, hogy hibás a módszertan, mivel egy-egy állítás minden helyzetben való igazságát nem lehet igazolni. Szerinte tehát azokat az állításokat lehet tudományos állításoknak nevezni, amelyek cáfolhatóak (falszifikálhatóak).

3 A másik hiba, ami a dián használt reakcióban látszik: ez biztosan nem a kívánt reakció, hiszen a kén-hidrogént buborékoltatni kell, azaz gáz halmazállapotú, és nem folyadék. De a kísérletezést csak laborban végezzük el megfelelő berendezések mellett mert, a kén-hidrogén nem csak nagyon bűdös (záptojás szagú), de még mérgező is!

4 A képletben szereplő „félkövérítés” az adott fizikai mennyiség vektorosságára utal (azaz iránya is van).

5 Bizonyos megközelítésekben ezért a fizika törvényeit nem is törvényeknek, hanem axiómáknak (alapfeltételezéseknek) veszik.

Példája az megállapítás volt, hogy a „minden hattyú fehér” kijelentés azért lehet tudományos, mert megvan rá a módszer, hogy cáfoljuk: elég egyetlen fekete hattyút felmutatnunk, és az állítás máris cáfolható. Ez persze nem azt jelenti, hogy minden előző tudományos állítás hamis, csak azt, hogy minden tudományos állításhoz mellékelni kell egy tudományos vizsgálatot is, ami alapján az állítás cáfolható lehet. A példánál maradva – és önmagamat ismételve – lehetetlen bizonyítani, hogy a világ összes hattyúja fehér. Ezért Popper nyomán a tudományos állításokat mindaddig alapvetően igaznak fogadjuk el, amíg valaki nem cáfolja meg őket.

Newton második törvénye tehát **nem bizonyítható, hanem igaznak fogadjuk el** a newtoni fizikában. Elgondolkodtató azonban, ha egyszerű fizikai törvények esetében ez a helyzet, akkor hogyan bizonyítható Isten létét (vagy nem létét) a tudomány?

Napóleon csatát vesztett [10]

Az eddigi bizonyításokhoz képest teljesen más jellegű Napóleon csatavesztésének kérdése, ugyanis egy történelmi esemény megtörténtének igazolására törekszik. Könnyen belátható, hogy egy a múltban lejátszódott történelmi eseményt nem tudunk megismételni, ezért a bizonyítás is teljesen más jellegű lesz. Ha Napóleon waterloo-i csatáját szeretnénk megvizsgálni, akkor ehhez (elvileg) három forrást használhatunk fel:

- korabeli szemtanúk szóbeli beszámolóit,
- elsődleges írásbeli beszámolókat (hadijelentése, levelek a csatában résztvevőktől),
- másodlagos beszámolókat (pl. történelmi összefoglalók).

Belátható, hogy Isten személye nem történelmi esemény, így *a történészi módszer önmagában kevés* Isten létezésének bizonyítására. Más lapra tartozik, hogy Jézus Krisztus földi szolgálatát tekintve viszont csak és kizárólag ilyen bizonyítékok állnak rendelkezésünkre, mivel Jézus életét természettudományos módszerekkel nem lehet megközelíteni.

Összefoglalva a tudományos bizonyítás módszertanát [11], megállapíthatjuk, hogy

- a matematika tételei (és a strukturális tudományok, pl. informatika, logika) bizonyíthatók,
- természeti jelenségek laboratóriumi körülmények között megismételhetők és igazolhatók,⁶
- a természeti törvények nem bizonyíthatóak, azokat igaznak fogadjuk el; míg
- a történelmi eseményeknél szóbeli és írásbeli, elsődleges és másodlagos forrásokra vagyunk utalva.

⁶ Azzal a szigorú megköötéssel, hogy bizonyos természeti jelenségek (pl. légköri jelenségek) méretük miatt nem vihetők be a laboratóriumokba, viszont mivel többször megisméltődnek, megfigyelhetők.

A tudomány tehát nemcsak, hogy Isten létét/nemlétét nem tudja igazolni, hanem bizonyos módszertani korlátok miatt sok saját állítását sem. A tudomány (természettudomány) tehát nem alkalmas rá, hogy állást foglaljon ebben a kérdésben⁷

Hogyan bizonyítható Isten léte? [12]

Az előzőekben azt láthattuk, hogy a természettudományos, matematikai és történeti megközelítés milyen problémákat vet fel Isten létezésének/nemlétezésének kérdésében. Azonban nem csak ezek a területek léteznek, sőt valójában Isten létezésének kérdését sem tudományosan, hanem azt megelőzően filozófiai szempontból vetették fel.

A *szekuláris/profán filozófia* és a *filozófiai hittudomány* (azon belül a teodicea⁸) is foglalkozik Isten létezésének kérdésével. Hogy tudományosan bizonyító erejűek-e az istenérvek, két példán keresztül fogjuk megvizsgálni.

Az első istenérv, mellyel foglalkoznánk, **Canterbury Anzelm „ontológiai” istenérve**. [13] Az elnevezés egy kicsit megtévesztő, hiszen úgy tűnik, mintha az érve során megalapozatlanul lépnénk át a fogalomból (*logosz*) a létbe (gör. *on*). Az érve áttekintve a következő mozzanatokból áll:

- A közös alap, az istenfogalom, *„aminél semmi nagyobb nem gondolható”*.
- Az istenfogalom fogalmi elemzése után belátható, hogy annak mind az emberi észben, mind a valóságban léteznie kell.
- Végül „jó belátással” felismerhető, hogy Isten a valóságban is létezik.

Persze ebből az összefoglalóból nem érthető meg maga az érve. Lássuk részleteiben. [14] Vajon mire gondol az ember – legyen akár hívő, vagy hitetlen – ha meghallja azt a fogalmat, hogy „Isten”? Mi lehet az a közös alap, amire mind hívő, mind nem hívő gondolhat? Anzelm szerint egy lehetséges megközelítés az istenfogalomra: *„aminél semmi nagyobb nem gondolható”*.

[15] Egy kicsi gondolkozással belátható, hogy a fogalmi létezésnél magasabb szintű a valóságos létezés, azaz ha az istenfogalom nem csak a fejünkben van, hanem Isten valóságban is létezik. Ez utóbbi elvi szinten is jobban megfelel a definíciónak, hiszen a csupán fogalomként létező „Isten”-nél nagyobb is gondolható: a valóságosan létező Isten. (Anzelm azonban ezzel még nem bizonyít, csak felhívja rá a figyelmet.)

[16] Ezek után azt mondja, hogy hasonlítsunk össze két helyzetet: egyik oldalon egy olyan istenfogalom, mely egy valóságban létező személyt jelöl – másik oldalon egy olyan, amely a valóságban nem létezőt jelöl. Mivel a valóságos létezés nagyobb, mint a nem léte-

⁷ Mit kezdjünk akkor a Rm 1:19-20-szal? A teremtett világ vizsgálata révén ui. láthatóvá válik Isten néhány tulajdonsága, úgymint örök hatalma, istensége. De mennyire tekinthető a világ „értelmes vizsgálatának” (20. vers, Magyar Bibliatanács fordítása) az a gyakorlat, mely szerint olyan megfigyeléseket használnak fel az eredettudományi kérdések bizonyítására, melyek módszertani naturalista megközelítésük miatt eleve Isten nemlétezéséből indulnak ki?

⁸ Teodicea: gör. *teosz* (isten) és *dikaiószisz* (igazolás) összevonásából keletkezett, filozófiai istentant jelent. A fogalmat Leibniz vezette be a Teodiceai tanulmány Isten jóságáról c. könyvében.

zés, ezért fogalmi ellentmondásba keveredünk, ha azt állítjuk, hogy Isten „aminél semmi nagyobb nem gondolható” nem létezik, hiszen gondolható nála nagyobb: olyan, ami létezik.

Meggyőzőnek találjuk-e Anzelm érvét? (Valószínűleg nem, mert a gondolkodásmódkunktól kissé idegen ez a fajta érvelés).

Nézzünk egy másik istenérvet, **Aquinói Tamás mozgásból vett istenérvét**. [17] Az érv a Tamás által kidolgozott ún. 5 út egyike, de ezt megismerve elég hasonlóknak találnánk a másik négyet is. Az érv tehát:

- Aki körbenéz a világban, az észreveszi, hogy van valami (létezik valami), ami mozog.
- Azonban azt is észre kell venni, hogy semmi sem mozog önmagától, hanem *valami* mozgatja.
- A mozgatók tekintetében nem lehet a végtelenbe menni, ui. ellentmondásba keverednénk.
- Ebből következik, hogy *van egy végső mozgató: ez Isten*.

Ugyanez áttekintő ábrában: [18]. Meggyőzőnek találjuk-e ezt az istenérvet? Egyértelműen bizonyítja-e Isten létezését? Azt gondolom még ha mi magunk meggyőzőnek találnánk is, akkor sem tekinthetjük minden kor minden embere számára egyértelmű bizonyítéknak Isten létezése mellett. (Tamásnak sem ez volt a célja vele.)

Nem foglalkozunk Isten nemlétezésének felmerülő bizonyítékaival, de akik elmélyednek a témában, hamarosan rájönnek, hogy újra zsákcúba futnak: **az érvek nem lesznek végsők és egyetemlegesek**.

Ebből a tapasztalatból kiindulva kimondható az istenérvek általános hibája [19]:

Sem tudományos, sem filozófiai alapon **nem létezik végső (döntő) bizonyíték Isten léte vagy nemléte mellett**. Leginkább azért nem, mert nem létezik olyan egyértelmű bizonyítási módszer, ami egyértelművé tenné Isten létezését.

Vajon miért?

A Bibliát ismerő emberek számára (és nem csak az ő számukra) létfontosságú az emberi szabadság, a választás alapvető szabadsága. Véleményem szerint, ha léteznének egyértelmű és egyetemes (akár filozófiai, akár tudományos) bizonyítékok Isten létezése mellett, akkor azok, akik elutasítják Isten létezését, onnantól kezdve már nem „nem hívők”, hanem elmebetegek lennének. És ugyanez igaz fordítva is: akik Isten létezését annak ellenére elfogadják, hogy a tudomány vagy a filozófia egyértelműen és cáfolhatatlanul bizonyította az ellenkezőjét, úgy a hívők már nem hívők, hanem valami megrögzött téveszmések lennének. *Úgy tűnik, Isten azért nem tette egyértelművé ezt a kérdést, hogy mindenki szabadon dönthessen mellette – vagy ellene.*

Létezik-e egyáltalán bármilyen olyan érv, ami bizonyíthatná Isten létezését? Számunkra, hívők számára igen: [20] **a személyes kapcsolat Isten és az egyes ember között.**

„[Jézus] a világban volt, és a világ általa lett, de a világ nem ismerte meg őt: saját világába jött, és az övéi nem fogadták be őt. Akik pedig befogadták, azokat felhatalmazta arra, hogy Isten gyermekeivé legyenek; mindazokat, akik hisznek az ő nevében, akik nem vérből, sem a test, sem a férfi akaratából, hanem Istentől születtek.”

Jn 1:10-13

A hívő ember számára önmagát újra meg újra megerősítő istenérv az élő Istennel való mindennapi kapcsolata, hiszen ha kapcsolatban van vele, akkor bizonyosan létezik. Ugyanakkor a kapcsolat személyes jellege miatt ez a bizonyíték soha nem lehet egyetemes jellegű, így meghagyja a döntés szabadságát az Istent elutasítók számára.

Hogyan szól Isten? [21]

Összefoglalva az eddigieket tehát egyértelmű és egyetemes tudományos bizonyítékot nem lelhetünk Isten létezése mellett (sem ellene!). Egyetlen bizonyítékunk az, hogy hívőként személyes kapcsolatba léphetünk Vele. Ezek után abból a szempontból gondoljuk tovább a dolgot, hogy ha létezik Isten, akkor hogyan szólhat hozzánk?

Akkor hogyan is szól Isten? [22] A teológiákon általában azt szokták tanítani, hogy Isten általában három úton szól az emberhez: a teremtett világon, az ember lelkiismeretén és a kinyilatkoztatáson keresztül.

De miért kell mind a három hozzá?

Csak a teremtett világ? [23]

A kinyilatkoztatás nélkül nem ismerhetjük meg a világban jelenleg is zajló folyamatot, melyet egyszerűen így fogalmazhatnánk meg, hogy **a világ jó volt, elromlott, jelenleg javítás alatt áll, és egyszer ismét jó lesz.**

Ha csak a teremtett világot volna lehetőségünk megvizsgálni, akkor csupán a világ jelenleg adott helyzetéről alkothatnánk képet. Így a kinyilatkoztatás ismerete nélkül alapvetően két út áll az emberiség előtt:

- *panenteizmus*, azaz a világ egyenlő Istennel, az istenség mindenütt jelen van
- *dualizmus*, azaz felismerjük a világban mind a jót és mind a rosszat, sőt a közöttük levő küzdelmet is, de ezeket az erőket akár személyes, akár személytelen formában képzeljük el, mindenképpen egyenrangú felekként kezeljük.

Csak a lelkiismeret? [24]

A kinyilatkoztatás nélkül nem ismerhetnénk meg az ember valódi problémáját és a megoldás egészét: **az ember elromlott, Jézus kereszttáldozata miatt megtérhet, megszentelődhet és megdicsőülhet** – azaz visszakerülhet abba az állapotba, melybe eredetileg teremtett.

Pusztán a lelkiismeretünkre hagyatkozva alapvetően két út áll előttünk:

- felismerhetjük valódi állapotunkat arra nézve, hogy az ember elromlott, de úgy ítélhetjük meg, hogy kiegyenlíthetjük a számlát (bűnadósságunkat) jó cselekedetekkel és vallásossággal; vagy
- felismerhetjük valódi elromlott állapotunkat, ám ez a felismerés a megváltás, a kegyelem ismerete nélkül csak elkeseríti az őszinte embert.

Ezért úgy gondoljuk, hogy a teremtett világ és a lelkiismeret általi ismeret, bár nagyon fontos szeletét képezi az ember ismereteinek, a kinyilatkoztatás világossága hiányában nem ismerheti meg a teljes igazságot. Röviden: **szükségünk van az Istentől jövő kinyilatkoztatásra.**

Hogyan szól Isten? [25]

Ha jól számoltam össze a Biblia szerint hét módja van, ahogyan Isten hozzánk szól – ebből kettőről már részleteiben beszéltünk:

- *a teremtés* (Zsolt 19:2 – Károli) „Az eget beszélők Isten dicsőségét, és kezeinek munkáját hirdeti az égboltozat.”
- *a lelkiismeret* (Róm 2:15) „Ezzel bizonyítják [ti. a pogányok], hogy a törvény cselekedete be van írva a szívükbe. Erről lelkiismeretük és egymást vádló vagy éppen védő gondolataik együtt tanúskodnak majd.”
- *a Tízparancsolat* (2Móz 24:12)
- *Jézus Krisztus* (Jn 1:14) „Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal.”
- *az Írás (Biblia)* (Rm 15:4) „Mert amit korábban megírtak, a mi tanításunkra írták meg, hogy az Írásokból türelmet és vigasztalást merítve reménykedjünk.”
- *a megújult szív* (Zsolt 8:10) „De ez lesz az a szövetség, amelyet Izráel házával ama napok múltán kötök, így szól az Úr; törvényüket elméjükbe adom, és szívükbe írom azokat, és Istenük leszek, ők pedig az én népem lesznek.”
- *a keresztyének, mint levél* (2Kor 3:2-3) „A mi levelünk ti vagytok, amely be [van] írva szívünkbe, amelyet ismer és olvas minden ember. Mert nyilván-

való, hogy ti Krisztusnak a mi szolgálatunk által szerzett levele vagytok, amelyet nem tintával, hanem az élő Isten Lelkével van felírva; és nem kőtáblára, hanem a szívetek hústábláira.”

Fontos látni, hogy az utolsó öt mód egy dologban egyezik: mind komoly kapcsolatban áll a kinyilatkoztatással.

Az, hogy a kinyilatkoztatás hogyan történik, azaz Isten szava (kinyilatkoztatása) hogyan lesz az ember számára is érthetővé emberi közvetítők által, és mégis hogyan marad Isten szava, titok. A Biblia azonban erről is nyilatkozik áttekinthető módon.

A kinyilatkoztatás modellje a Jel 1:1-3 alapján [26]

„Ez Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, amelyet Isten adott neki, hogy közölje szolgálóival mindazt, aminek meg kell történnie, és amelyet angyalával elküldve kijelentett szolgálójának, Jánosnak. Ő pedig bizonyosságot tett Isten ígéjéről és Jézus Krisztus bizonyágtételéről; mindenről, amit látott. Boldog, aki felolvassa, és boldogok, akik hallják ezeket a prófétaí ígéket, és megtartják azt, ami meg van írva bennük: mert az idő közel van.”

Jel 1:1-3

Ha értelmezzük a szöveget, a következő dolgokat figyelhetjük meg benne:

- Isten az, aki közölte az üzenetet (Jézus Krisztus kinyilatkoztatását)
- egy angyalon keresztül, aki közölte az üzenetet
- Jánosnak, aki bizonyosságot tesz Jézus Krisztus bizonyágtételéről a
- Jézus Krisztus szolgálójának.

A kinyilatkoztatás forrása tehát Isten – végcélja pedig a hívő ember (itt: Jézus Krisztus szolgálója). Nem tudjuk pontosan, mi módon, de tény: az isteni kinyilatkoztatás olyan módon jut el az emberhez, hogy Isten Szava marad. Valahol „Jánosban” van a határvonala a természetfeletti és a természetes résznek, de ezt sem érthetjük, hogy hogyan és miként történik meg.

A kinyilatkoztatás modellje a 2Pt 1:19-21 alapján [27]

„Ezért egészen bizonyosnak tartjuk a prófétaí beszédet, amelyre jól teszitek, ha mint sötét helyen világító lámpásra figyeltek, míg felragyog a nap, és felkel a hajnalcsillag szívetekben. Mindenekelőtt tudnotok kell, hogy az Írás egyetlen próféciája sem ered önkényes magyarázatból, mert sohasem ember akaratóból származott a prófécia, hanem a Szentlélektől indítatva szólaltak meg az Istentől küldött emberek.”

2Pt 1:19-21

Péter apostol szavait értelmezve azt láthatjuk, hogy a Szentlélek (Isten) az, aki arra indítja a prófétaí, hogy a próféciát közölje a hívőkkel. Fontos itt is látnunk, hogy Isten a kezdeményező, nem a próféta. Itt is sejthető, hogy a természetfeletti és a természetes rész valahol a „prófétaíban” különül el – de a pontos folyamat a kijelentés alapján nem írható le. A lé-

nyeg itt is az, hogy a próféta úgy tudja átadni az üzenetet, hogy az a hívő hallgató számára Isten Szava lesz.

Az ihletettség [28]

Hogy pontosan mit is értünk a Biblia ihletettségén, az, sajnos, sokszor félreérthető. Az Ige csupán ennyit ír: „a teljes Írás Istentől ihletett”. Ha nagyon le akarjuk egyszerűsíteni a dolgot (ahogy ez az ábrán is látható), akkor azt mondhatjuk: Isten ihlette a Bibliát.

Az „Istentől ihletett” kifejezés helyén a görögben *theopneusztoz* szó szerepel, ami szó szerinti fordításban „Isten által kileheltet” jelent. Érdeemes ismét megfontolni, hogy Isten az, aki elindítja magát a folyamatot (a lehelet kibocsátása), de ahhoz, hogy ebből érthető szó legyen, szükség van az emberi szereplőkre is. (Ha a példában a lehelet Isten része, akkor a szó megformálásához szükséges szájüreg, fogak, hangszálak stb. lehetnének az emberi közvetítők.)

A Biblia ihletettségét nem lehet korlátok nélkül értelmezni, ugyanis félreértéseket születhet. Mik ezek a korlátok?

- *Csak az eredeti szövegre vonatkozik, a későbbi kéziratokra, pláne fordításokra már nem.*
- *Isten felhasználta közlendője során az emberi szerzőket, azok gondolatait, szavait, sőt tetteit is.*
- *Ennek a folyamatnak az lett az eredménye, hogy megszületett a tévedhetetlen isteni kijelentés, amely az általa érintett kérdésekben igaz és megbízható.*
- *Ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy az isteni üzenet egy adott helyzetben született, ezért lehet*
 - *csak az adott helyzetre érvényes; (ApCsel 11:28 „Előállt egyikük, név szerint Agabosz, és a Lélek által megjövendölte, hogy nagy éhínség lesz az egész földön. Ez be is következett Klaudiusz idejében.”)*
 - *általános érvényű: mindig is az volt, és az is marad (Hab 2:4, vö: Rm 1:17 „Az igaz ember pedig hitből fog élni.”)*
 - *egyszeri, kisebb jelentőséggel bíró (Bír 3:16 „Éhúd csináltatott magának egy kétélű kardot, egykönyöknyi hosszút, és azt a ruhája alatt a jobb csípőjére kötötte.”)*
 - *egyszeri, nagy jelentőséggel bíró (1Móz 1:1 „Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet.”)*

A tévedhetetlenség korlátai [29]

A másik sokszor félreértett fogalom, amit a Bibliával kapcsolatban használunk, a *tévedhetetlenség*. Ennek is vannak korlátai.

- Legelőször is a tévedhetetlenség itt is *csak az eredetire vonatkozik*, sem a későbbi kéziratokra, sem a fordításokra nem.
- A tévedhetetlenség korlátainak felismerésénél kulcsfontosságú, hogy *ismerjük az adott szöveg műfaját, kulturális hátterét*, ui. ennek hiányában esetleg félreértjük a szöveget. A félreértésre nem vonatkozik a bibliai tévedhetetlenség.
- Maguknak *a bibliai íróknak az ismerete is töredékes* (vö. 1Kor 13:12), tehát Isten nem mondott el mindent.
- Vannak benne „*nehezen érthető dolgok*” (2Pt 3:15-16), azaz nem biztos, hogy minden esetben pontosan értjük.

Az ihletett Írás és az ihletett olvasó [30]

Az ihletett Írás olvasásához ihletett olvasó kell. Ez természetesen nem a mi, hanem Isten munkája, a mi részünk pusztán annyi, hogy nyitottak legyünk arra, hogy Isten szólhasson hozzánk Igéje által. Lényeg: előítéletektől, előzetes elvárásoktól mentesen kell hozzáfognunk az olvasáshoz.

Isten az, aki ihlette a Bibliát – és Isten az, aki ihleti az olvasót, hogy megértse annak természetfeletti üzenetét. Hiszen csak így

- fogja fel az üzenetet,
- látja meg összefüggéseit,
- válik isteni tekintélyűvé
- jut hitre az olvasó, és erősödik meg hitében a hívő.

A Biblia Isten szava? [31]

Az eddigiekben láthattuk, hogy

- Milyen érvek mentén gondolkozhatunk el azon a kérdésen, hogy létezik-e Isten, illetve milyen válaszokat adhatunk rá; és
- bizonyos keretek között láthattuk, hogyan szól hozzánk Isten a teremtett világon, a lelkiismeretünkön és a szükségszerű kinyilatkoztatáson keresztül.

A továbbiakban röviden tekintsük át, hogy mit értünk Biblia alatt!

Mi a Biblia? [32]

Maga a *Biblia* görög kifejezés, jelentése: könyvek. (*biblosz* – könyv, többes száma: *biblia*). A Biblia – formáját tekintve – egy könyvnek tűnik, valójában azonban nem egy könyv, hanem egy könyvtár 66 különféle könyvvel.

A Biblia szerzője (tehát az, aki az egészet kitalálta!) Isten, míg írói emberek, akik közül

mintegy 40-et meg is tudunk nevezni. Ezek között az egyszerű pásztortól az államhivatalnokon keresztül a királyig mindenféle ember volt. Például: Dávid és Salamon Izrael királyai voltak, Dániel babiloni fogságban levő államhivatalnok, Máté vámszedő, Lukács orvos, János halász, Pál pedig sátorkészítő farizeus.

A Bibliai könyvek keletkezése meglehetősen hosszú időszakot ölel fel, az i. e. 15. századtól az i. sz. 1. századig tartott.

És végül, fő témája egy mondatban: az emberiség bűnbeesése és az abból való szabadulás Jézus Krisztuson keresztül.

A Biblia felosztása [31]

A Bibliát alapvetően két nagy részre szoktuk felosztani: Ó- és Újszövetségre. Az Ószövetség jórészt a választott nép történelmét írja le. Az Ószövetség üzenete voltaképpen azonban egy ígértet, hogy eljön majd a Megváltó, aki Isten és az ember elromlott kapcsolatát helyreállítja. Az Újszövetség ezzel szemben már megtörtént eseményként tudósít Jézus Krisztus életéről, szolgálatáról, kereszthaláláról és az egyház születéséről. A két szövetség megírásának az idejét lehet látni az időskálán – valamint a kettő közötti ún. intertestamentális kort, azt az időszakot, amikor Isten nem szólt a zsidókhöz prófétáin keresztül.

Az Ószövetség felosztása [32]

Az Ószövetséget hagyományosan alapvetően négy részre szoktuk felosztani:

- *a Törvény*, amely Mózes 5 könyvét tartalmazza,
- *történeti könyvek*, amelyek Izrael és Júda történetét írják le,
- *tanítói könyvek*, amelyek költői eszközökkel fogalmazznak meg bibliai igazságokat (Jób könyve, Zsoltárok, Példabeszédek, Prédikátor, Énekek éneke)
- *prófétai könyvek*, melyeket hosszuk (de nem fontosságuk!) szempontjából még tovább osztunk
 - *nagyprófétákra*: Ézsaiás, Jeremiás (és siralma), Ezékiel és Dániel
 - és a 12 *kispróféta* könyveire.

Az időskála Izrael és Júda történelmét mutatja be vázlatosan. E szerint az egyiptomi fogságot követően a történetük a kivonulással kezdődött, majd a honfoglalással és a bírák korával folytatódott. Izrael három első királya alatt volt csak egységes királyság (Saul, Dávid és Salamon), utána két országrészre szakadt: az északi királyságra, Izraelre és a déli királyságra, Júdára. Az északi királyságot i. e. 722-ben megszüntette az asszír birodalom, a népet pedig fogságba vitte. A déli királyság lakóit a későbbi babiloni birodalom hurcolta el. A fogság 70 évig tartott, mely leteltével a méd-perzsa birodalom vezetői több hullámban engedték haza a déli királyság leszármazottait. Az időskálán néhány könyv keletkezési idejét jelöltem be.

Az Újszövetség felosztása [35]

Az Újszövetséget az Ószövetséghez hasonló módon osztjuk be:

- Történeti könyvei az evangéliumok és az Apostolok Cselekedetei,
 - ezen belül megkülönböztetve a szinoptikus (együtt látó) evangéliumokat: Mt, Mk, Lk;
- levelek:
 - mint Pál levelei, melyek gyülekezetekhez és magánszemélyekhez szóltak,
 - és az ún. egyetemes levelek;
- és végül egyetlen prófétai könyv: A jelenések könyve.

Az időskála két fontos történelmi eseményt mutat be: Jézus Krisztus kereszthalálának az időpontját (i. sz. 30 vagy 33) és a jeruzsálemi Templom lerombolását (i. sz. 70.). A skála tartalmazza még egy-két újszövetségi könyv keletkezésének az idejét is.

A Biblia – Isten szava? [36]

Áttekintve az előadást, három kérdésre kerestük meg a választ.

- *Létezik-e Isten?* Ezzel kapcsolatban valami olyasmire jutottunk, hogy Isten létezése vagy nemléte tudományos és filozófiai eszközökkel nem bizonyítható. Egyetlen biztos bizonyítékunk lehet a személyes kapcsolat Vele.
- *Hogyan szól hozzánk Isten?* Isten alapvetően három úton tud szólni hozzánk: a teremtett világon, a lelkiismeretünkön, és a kinyilatkoztatáson keresztül. Ez utóbbi mutatja be a „játszma” egészét, ebből érthetjük meg azokat az összefüggéseket, amiket az első kettőből nem.
- *Mi a Biblia?* A Biblia az a kinyilatkoztatás, amin keresztül Isten szól hozzánk. Alapüzenete az emberiség bűnbeesése, és az abból való szabadulás Jézus Krisztuson keresztül.

Ha a Biblia Isten szava – akkor átformálja a történelmet [37]

Pascal erről így nyilatkozott:

„Különbéle, egymással ellentétes vallásokat látok, következésképpen mind hamis, kivéve egyet, amelyik nem az. Mindegyik a maga tekintélyére hivatkozva követeli, hogy higgyenek benne, és fenyegeti a hitetleneket. Ezen az alapon tehát nem hiszek bennük. Mert ezt bárki mondhatja, akárki kijelentheti, hogy ő próféta. Ám azt látom, hogy a keresztény vallásban beteljesedett jóvendölések vannak, ezt pedig egyik sem mondhatja el magáról.”

Pascal, 693. töredék

Ha a Biblia Isten szava – akkor átformálja az egyéni életünket [38]

A Biblia azért formálja át az egyéni életünket, mert

- ihletett,
„*A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre.*” (2Tim 3:16)
- teljes,
„*Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhöz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk, akit örökösévé tett mindennek, aki által a világot teremtette.*” (Zsid 1:1-2)
- az istenfélő élethez és az üdvösséghez elegendő,
„*aki olyan igéket hirdet neked, amelyek által üdvözülsz mind te, mind egész házad népe*” (ApCsel 11:14)
- ma is élő és ható.
„*Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, és áthatol az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait. Nincsen olyan teremtmény, amely rejtve volna előtte, sőt mindenki mezítelen és fedetlen az ő szeme előtt. Neki kell majd számot adnunk.*” (Zsid 4:12-13)

Ha a Biblia Isten szava – akkor vedd, és olvasd! [39]

Erről ír vallomásaiban Augustinus:⁹

„1. Gondolataim mindig mélyebbre hatoltak. Mikor aztán lelkem titokzatos mélységeit felkutatták és nyomorúságot a maga egész mivoltában szemem elé összehordták, rettentő vihar támadt bennem, amelynek nyomában eleredt könnyeim zivataros áradata. Úgy éreztem, hogy egyedül jobb lesz elsírnom könnyeimet.

Hogy tehát szabadon kiszakadhasson belőlem minden könny és sóhajtozás, felugrottam Alypius mellől és elmenem olyan messze, hogy jelenléte immár nem lehetett terhemre. Úgyis észrevett már valamit rajtam; azt hiszem ugyanis, hogy mondtam neki valamit, s hangom rezgése megmutatta neki, hogy tele vagyok könnyekkel. Eltávoztam tehát mellőle, ő meg ottmaradt ülőhelyünkön s mérték nélkül csodálkozott.

Leroskadtam, azt sem tudom, hogyan, az egyik fügefá alá s szabadon eresztettem könnyeimet. Patakként omlottak szemeimből kedves áldozatul neked, s talán nem ezen szavakkal, de ebben az értelemben szakadatlanul panaszkodtam előtted: „És te Uram, meddig, óh meddig haragszol egészen? Ne emlékezzél régi gonoszságainkra! (Zsolt 4,6; Zsolt 78, 5. 8).

Mert éreztem, hogy bűneim rabja vagyok, és panaszos szóval kiáltoztam: Mikor lesz vége ennek az örökös holnapra hagyatkozásnak? Miért nem most mindjárt? Miért nem szakítja meg ez az óra életem gyalázatosságát?

Így sóhajtoztam s szívem a legkeserűbb bánat könnyeit sírta.

2. Egyszer csak fiú- vagy leányhangot hallok a szomszéd házból. Énekelt s ezt ismételte:

⁹ Forrás: Szent Ágoston vallomásai [8. könyv, 12. fejezet, 1-2.] (ford. Dr. Vass József), Szent István Társulat, Budapest, é. n. (1995) 213-214. o.

Tolle, lege!
Tolle, lege!
Vedd, olvasd!
Vedd, olvasd!

Arcom pillanat alatt megváltozott, s lázasan kutattam emlékezetemben, van-e valami olyan játékfajta, amelyben a gyermekek ehhez hasonló éneket szoktak énekelni, de nem emlékeztem, hogy bármikor hallottam volna.

Visszanyomtam könnyeim áradatát s felugrottam, mert semmi más, égi parancsot láttam e jelben, hogy nyissam ki a Szentírást s olvassam el a szemembe ötlő legelső fejezetet...

E gondolat hatása alatt visszasiettem oda, ahol Alypius ült, odatettem az Apostol könyvét, mikor fölkeltem onnan. Fölkaptam, kinyitottam s egyetlen hang nélkül olvastam azt, amire tekintetem legelőször esett: *„Nem tobzódásokban és részegeskedésekben, nem ágyasházakban és szentelenségekben, nem versengésben és irigykedésben, - hanem öltözzetek az Úr Jézus Krisztusba, és a testet ne ápoljátok a kívánságok szerint”* (Róm 13:13).

3. Nem akartam továbbolvasni. Nem is volt szükséges. Amint ugyanis a mondat végére értem, mintha a biztos megnyugvás fénye árasztotta volna el szívemet, a kételkedésnek utolsó árnyéka is eloszlott belőlem.”

Ahogy ez valósággá lett Ágoston életében, valósággá válhat a mi életünkben is.
Csak kézbe kell vennünk, és el kell kezdenünk olvasni a Bibliát.

Ajánlott irodalom [40]

- Biblia [MBT, 1990], Kálvin Kiadó, Budapest
- Davies, Brian: Bevezetés a vallásfilozófiába, Kossuth Kiadó, Budapest, 1999
- Lewis, C. S.: Viták és vallomások, Szent István Társulat, Budapest, 1985
- Pascal, Blaise: Gondolatok, Lazi Kiadó, Szeged, 2000
- Szalai András: Bibliaiskola, Golgota Keresztény Gyülekezet, Budapest, 2004
- Turay Alfréd: Istent kereső filozófusok, Szent István Társulat, 1990